

HOEWEL DE MEESTE
MENSEN DENKEN DAT
HOOGBEGAAFDE
KINDEREN EN
JONGEREN
OVERLOPEN VAN
ZELFVERTROUWEN
BLIJKT DIT TOCH NIET
HET GEVAL TE ZIJN.
ONZEKERHEID EN
GEBREK AAN
ZELFVERTROUWEN
BLIJKT NET MÉÉR
VOOR TE KOMEN.

WAAROM ZOVEEL HOOGBEGAAFDE KINDEREN EN JONGEREN ZO WEINIG ZELFVERTROUWEN HEBBEN!

Carl D'hondt
Hilde Van Rossen

Nogal wat ouders van hoogbegaafde kinderen rapporteren onzekerheid of gebrek aan zelfvertrouwen als één van de opvallendste kenmerken van hun hoogbegaafd kind.

Dit contrasteert fel met de volkse opvattingen over hoogbegaafdheid. De meeste mensen denken dat hoogbegaafde personen zeer zelfzeker zijn en zelfs verwaand of arrogant. Met zoveel talenten lacht de toekomst deze kinderen toe. Als je zoveel kent en begrijpt dan is de wereld voor jou toch een open boek. Hoe kan men dan beweren dat zoveel hoogbegaafde kinderen onzeker zouden zijn en zelfvertrouwen missen?

Deze volkse opvatting is gebaseerd op een mechanistische visie op hoogbegaafdheid. In deze visie hebben hoogbegaafde kinderen bepaalde kenmerken, die er vroeg of laat wel uit zullen komen. Succes is dus gegarandeerd.

De laatste decennia hebben we een beter zicht gekregen op het fundamentele belang van de interactie tussen omgeving en individu om van hoogbegaafdheid te kunnen spreken. Het individu moet niet alleen bepaalde kenmerken vertonen, maar ook de omgeving moet uitnodigend en stimulerend zijn om deze eigenschappen van het individu de kans te geven om zich maximaal te ontplooien.

1. ZONDER INSPANNING

Deze volkse opvatting voedt de irrationele overtuiging dat hoogbegaafde personen 'zonder inspanning' de grootste prestaties zouden neerzetten.

Hoogbegaafde kinderen in het lager onderwijs hebben inderdaad vaak zo'n gevoel. Zij krijgen - zonder enige moeite te doen - de beste rapporten.

Als de school geen verrijkende of verdiepende leerstof aanbiedt, die beter aansluit bij het werkelijke niveau van deze leerlingen, dan krijgen zij de overtuiging dat het altijd en overal wel "moeiteloos" zal gaan.

Als er dan in het secundair onderwijs moeilijker leerstof aan bod komt, waar men wel een inspanning voor moet leveren, dan worden deze hoogbegaafde jongeren onzeker.

Aangezien het niet meer moeiteeloos gaat, denken zij dat ze zichzelf overschat hebben en dat ze dus toch niet zo verstandig zijn als ze vroeger hadden gedacht. De twijfel slaat toe en de onzekerheid krijgt een steeds maar vastere greep op hun persoon.

Vaak hebben ze ook geen echte studiemethode opgebouwd zoals andere leerlingen, waardoor het leren veel chaotischer verloopt... en hierdoor gaan ze nog dieper twijfelen aan zichzelf.

2. INADEQUAAT ONDERWIJS

In de kleuterklas krijgen de kleuters doorgaans veel vrijheid. Veelal mogen zij zelf kiezen waarmee ze gaan spelen, zij mogen zelf experimenteren enz. Met andere woorden, de kleuterklas is vaak een paradijs voor zelfontdekkend leren.

Dit alles valt grotendeels weg in het lager onderwijs. Hier staan leerplannen, eindtermen en evaluaties voorop. Zelfontdekkend leren moet plaats ruimen voor formeel leren.

Maar flink wat hoogbegaafde leerlingen hebben de basisnoties van lezen, schrijven en rekenen reeds onder de knie bij de instap in het 1ste leerjaar. Van hen wordt verwacht dat ze zich aanpassen aan een tempo dat veel te traag is, aan leerstof zonder diepgang, aan een didactisch design dat veelal niet past bij hun leerstijl.

Gelukkig zijn er ook klassen die wel differentiëren naar hoogbegaafdheid toe. Maar de gemiddelde schoolpraktijk toont aan dat veel hoogbegaafde kinderen doorgaans aan hun lot worden overgelaten.

Als gevolg hiervan gaan sommige kinderen zich isoleren; anderen nemen hun toevlucht tot

compensatie in nevenactiviteiten, zoals sport, muziekschool, tekenacademie, ballet enz.

Dit gebrek aan uitdaging op school is soms een sluipend gif. Te gemakkelijke en vervelende leerstof ontnemt hen de kans om bepaalde attitudes te ontwikkelen die nochtans noodzakelijk zijn voor een creatief en competent beroepsleven.

Attitudes, zoals volharding, nieuwsgierigheid, omgaan met stress, zelfregulatie, ontwikkelen van leer- en werkstrategieën, competentie-motivatie enz. kunnen zich niet voldoende ontwikkelen zolang de aangeboden leerstof op school te slap blijft. Het is duidelijk dat een cognitieve ontwikkeling die niet gedragen wordt door bovenstaande attitudes vaak steriel blijft.

Maar het meest "dramatische" gevolg van dit gebrek aan stimulerend onderwijs is de groeiende zelfonzekerheid bij het kind of de jongere. De onvrede met de situatie keert zich vaak tegen zichzelf. Het kind raakt er meer en meer van overtuigd dat het zelf de schuld is van deze nare toestand. Deze kinderen hebben soms de indruk dat niemand hen echt begrijpt, dat volwassenen weinig begrip hebben voor hun echte wensen, dat leeftijdgenootjes hen wel tolereren, maar dat ze eigenlijk niet graag gezien worden. Vaak beleven ze zichzelf als de minst populaire leerling van de klas.

Kinderen die het slachtoffer worden van dergelijke ontwikkeling hebben vanzelfsprekend een schrijnend gebrek aan zelfvertrouwen.

Indien ze hierbij niet geholpen worden, worden sommige hoogbegaafde kinderen zeer onzeker.

clownesk gedrag dat soms doorgroeit tot agressief gedrag.

Al deze kinderen voelen zich niet goed in hun vel omdat zij hun dagen doorbrengen met vervelend onderwijs. Gelukkig vinden sommigen

3. UIT BALANS

Hoogbegaafde kinderen vertonen veelal dezelfde kenmerken als andere kinderen. Het

grote verschil ligt in de intensiteit van deze kenmerken.

Veel kenmerken kleuren heel diep bij hen, terwijl het bij gemiddelde kinderen meestal beperkt blijft tot pastelkleuren.

Hoogbegaafde kinderen vertonen vaak een grenzeloze energie, een niet-aflatende weet- en onderzoeksdrang, zij zijn bijzonder sensitief, hebben een diepe begeesting en een sterke concentratie, ze zijn buitengewoon kritisch en logisch, zijn bijzonder taalvaardig en buitengewoon creatief.

Al deze kenmerken hebben voordelen maar ook nadelen.

Voor hoogbegaafde kinderen die uit balans geraken, vormen deze kenmerken eerder een handicap:

- als grenzeloze energie overslaat naar extreem ongeduld en constante verveling en wrevel tijdens gewone activiteiten
- als niet aflatende weet- en onderzoeksdrang evolueert tot onophoudelijk vragen naar waarom, hoe, wie, waarvoor, wanneer ...
- als hoge sensitiviteit leidt tot een gevoel alle lasten van de wereld op z'n schouders te dragen of tot een toestand waarin men niet kan omgaan met kritiek of verwerping door anderen
- als diepe begeesting en concentratie leidt tot sociaal isolement, tot vroege specialisatie op één deel terrein en tot uitgesproken verstrooidheid in het dagelijks leven
- als kritische ingesteldheid en sterk logisch redeneervermogen leiden tot etiketten als betweter of tot pesterijen en intimidatie
- als bijzondere taalvaardigheid betekent dat het kind overal de gesprekken wil domineren, zich superieur voelt of de neiging ontwikkelt om verbaal te manipuleren
- als uitgesproken creativiteit leidt tot vlucht in de fantasie of tot obstinate eigengereidheid dan kunnen al deze mooie eigenschappen een nachtmerrie worden.

Voor ouders en leerkrachten komt het erop aan om de kwalijke neveneffecten van deze eigenschappen te (voor)zien en gepaste tegenmaatregelen te treffen.

Indien ze hierbij niet geholpen worden, worden sommige hoogbegaafde kinderen zeer onzeker. De zelftwijfels nemen toe, zij geven zichzelf de schuld voor alles wat misloopt of trekken zich in eenzaamheid terug.

4. OPVOEDINGSADVIEZEN

Hoe kan je je kind helpen om meer zelfvertrouwen op te bouwen?

ALGEMENE ADVIEZEN

Voor hoogbegaafde kinderen gelden dezelfde *algemene* opvoedingsadviezen als voor andere kinderen. Deze algemene adviezen hebben wij beschreven in: D'hondt, C., & Van Rossen, H. (2012). *Hoogbegaafde kinderen op school en thuis*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant, 49 – 50.

De voornaamste aspecten hierin zijn:

- De onvoorwaardelijke aanvaarding van het kind
- Regelduidelijkheid, regelvastheid en de consequente controle op de regels
- Spontaan respect voor de vrijheid van het kind

SPECIFIEKE OPVOEDINGSADVIEZEN

Voor de opvoeding van hoogbegaafde kinderen blijven deze *algemene* opvoedingsadviezen te kleurloos. Veelal is er voor deze kinderen een *specifieke* inkleuring van deze algemene adviezen noodzakelijk.

Ouders en leerkrachten van hoogbegaafde kinderen interesseren zich natuurlijk het meest voor de specifieke inkleuring van deze (algemene) opvoedingsadviezen.

Wij bespreken achtereenvolgens:

- Adviezen voor de aanpak van de grenzeloze energie van hoogbegaafde kinderen
- Adviezen voor de aanpak van de sterke weet - en onderzoeksdrang van hoogbegaafde kinderen
- Adviezen om je sensitief kind te helpen
- Adviezen om je begeistert kind te helpen
- Adviezen voor de aanpak van extreem kritische ingesteldheid en logisch redeneervermogen
- Adviezen om de taalvaardigheid van je kind in goede banen te leiden
- Adviezen om te voorkomen dat extreme creativiteit zou ontsporen

1. ADVIEZEN VOOR DE AANPAK VAN DE GRENZELOZE ENERGIE VAN HOOGBEGAAFDE KINDEREN

- Zoek een sportclub voor je kind. Een sportclub geeft je kind de kans om op een gestructureerde wijze overvloedige energie kwijt te raken. Wilde, ongestructureerde outlets leiden vaak tot nog meer overvloedige energie.
- Ga na of er op school voldoende kansen zijn om zich fysiek uit te leven.
- Verzorg de fase voor het slapengaan. Bouw een kalme periode in vooraleer het kind gaat slapen. Bij heel jonge kinderen kan het belangrijk zijn een vast ritueel in te bouwen (bijv. eerst het badje, dan een liedje, dan bekijken van de prenten aan de muur, een speelgoedmuziekje, het onderstoppen, een laatste muziekje en dan lichten uit) en dit ritueel iedere avond te herhalen. Bij wat oudere kinderen kan het goed zijn om wat zachte nachtmuziek gedurende 10 à 20 minuten aan te zetten als overgang naar de echte slaap.
- Als er via de school of via het CLB gesuggereerd wordt dat jouw hoogbegaafd kind zou lijden aan ADHD of ADD, vraag dan eerst een echte diagnose aan bij een kinderpsychiater. Hoewel

ADHD ook wel voorkomt bij hoogbegaafde kinderen moet men toch eerst uitsluiten dat het niet gebrek aan stimulering is die tot deze gedragsproblemen heeft geleid. Als een bepaald thema hen sterk aangrijpt, vertonen hoogbegaafde kinderen met zeggend ADHD plotseling wel een heel diepe en langdurige concentratie en hebben zij een diepe intentionaliteit en planmatigheid bij het (zelfstandig) uitdiepen van dit thema. Bij kinderen die werkelijk lijden aan ADHD zijn deze beide eigenschappen uitgesloten.

2. ADVIEZEN VOOR DE AANPAK VAN DE STERKE WEET - EN ONDERZOEKSDRANG VAN HOOGBEGAAFDE KINDEREN

- Als je zelf het antwoord niet kent, zeg dat dan meteen. Probeer samen met het kind uit te zoeken waar je wel een antwoord kan vinden. Raadpleeg desnoods een deskundige.
- Zorg voor goede naslagwerken: woordenboeken, encyclopedieën,... Leer het kind hoe het het één en ander op internet kan opzoeken.
- Sommige vragen zijn niet te beantwoorden. Vragen als "Wat is de zin van de dood?" , "Is euthanasie moord?", "Mag je genieten van de goede dingen des levens, terwijl elders mensen verhongeren?". Deze vragen zijn slechts beantwoordbaar vanuit een bepaalde visie, vanuit een bepaalde levensovertuiging, vanuit bepaalde filosofische overwegingen. Dit zijn kwesties van zingeving, van waarden, van ethiek. Het is belangrijk dat het kind aanvoelt dat er op deze vragen geen pasklaar antwoord bestaat, maar dat het belangrijk is een eigen standpunt goed te onderbouwen en tegelijk respect te hebben voor andere afwijkende standpunten.

- Leer het kind dat vragen stellen niet altijd gelegen komt. In plaats van je dol te laten draaien door een kind dat te pas en te onpas onophoudelijk vragen stelt, kan het goed zijn om dagelijks een vragenuurtje in te lassen en het kind aan te manen z'n vragen op te schrijven voor dit vragenuurtje. Zo dwing je het kind als het ware om te selecteren tussen belangrijke en minder belangrijke vragen. Als vragen volledig vrij staat, leert het kind deze selectie niet te maken.
- Geef zelf het goede voorbeeld. Raadpleeg je zelf geregeld een woordenboek, een encyclopedie, het internet? Ervaart je kind dat antwoorden vinden die je eigen nieuwsgierigheid stillen, een moment van intense vreugde betekenen?
- Hoogbegaafde kinderen nemen vaak veel initiatieven. Zij participeren in allerlei nevenactiviteiten, zoals tekenacademie, muziekschool, ballet,... Sommigen bestuderen op hun ééntje fascinerende onderwerpen zoals archeologie, het ontstaan van de mens, astronomie enz. Zonder de sturende leiding van een volwassene wordt hun kennis vaak een lappendeken van allerlei losse weetjes. Vaak is het noodzakelijk dat een volwassene richting en fasering steekt in deze onverzadigbare weetdrang.

3. ADVIEZEN OM JE SENSITIEF KIND TE HELPEN

- Erken en respecteer de gevoelens van je kind. Laat merken dat je blij bent dat hij z'n gevoelens toont en dat hij deze met je wil delen.
- Spreek spontaan en eerlijk over gevoelens. Toon zelf je gevoelens als dit past.
- Leer je kind gevoelens te benoemen. Alleen al door de uitbreiding van zijn woordenschat rond gevoelens, heeft je kind meer vat op z'n gevoelens.

- Heftige emoties in 't publiek, kunnen zeer gênant zijn voor je kind. Leer je kind daarom beheersingstechnieken zoals diep ademhalen (zijflankademhaling), zich diep concentreren op iets anders (iets plezierigs, iets dwaas), een imaginaire reis rond de wereld waarbij het kind alle steden opsomt enz. Niet-verwerkte emoties komen echter steeds via sluiptwegen terug. Leer je kind daarom om achteraf deze niet-verwerkte emoties bespreekbaar te maken tegenover een vertrouwenspersoon.

4. ADVIEZEN OM JE BEGEESTERD KIND TE HELPEN

- Ondersteun deze fascinatie bij je kind. Moedig het aan om boeken en websites te consulteren. Zoek of er een vereniging van gelijkgezinden bestaat.
- Laat het kind delen in jouw eigen passies.
- Volg goed de schoolresultaten van je kind op. Als de cijfers voor de verschillende vakken te ver uit elkaar liggen, kan er sprake zijn van éézijdige interesses. Betrek de leerkracht erbij.
- Leer het kind evenwichten in te bouwen. Een goed evenwicht tussen inspanning en ontspanning, tussen gezamenlijke klasactiviteiten en individueel werk, tussen persoonlijke vrijheid en leiding door anderen, is uiterst belangrijk.

5. ADVIEZEN VOOR DE AANPAK VAN EXTREEM KRITISCHE INGESTELDHEID EN LOGISCH REDENEERVERMOGEN

- Geef het kind voldoende verantwoordelijkheden vanaf jonge leeftijd. Indien het kaart kan lezen, laat het je dan guideren in de auto en zet de GPS af.
- Neem geregeld contact op met de school en vraag na hoe de sociale relaties zijn binnen de klas. Vraag aan de leerkracht om je vroegtijdig in te lichten, mocht je kind gepest worden.

- Als je kind vaak ongeduldig is met andere kinderen, geef dan uitleg over de psychologische situatie waarin je kind zich bevindt. Jouw kind leert graag, snel en diep... maar niet alle kinderen leren zo. Een beter inzicht in het leertempo van andere kinderen kan wonderen verrichten bij jouw kind. Op deze wijze leert je kind ook om respect te hebben voor het eigen tempo van andere kinderen.
- Als je kind slordig is of veel 'domme' fouten maakt, wijs het dan op het belang van een correcte afwerking. Als zijn geschrift onleesbaar is, is het dus ook niet quoteerbaar en krijgt het dus nul. Wat uitleg over het verschil in tempo tussen denken en uitvoeren, kan veel effect sorteren.
- Wijs je kind op het belang van discretie. Kritische ingesteldheid leidt vaak tot kritiek op ideeën of op gedrag van anderen. Zelfs al is deze kritiek 100% terecht dan is de wijze waarop deze kritiek wordt geuit doorslaggevend. Leer je kind kritiek te geven op een subtiele en discrete manier. Dit betekent niet dat je kind z'n kritiek moet inslikken. Het betekent wel dat kritiek op zo'n manier moet worden geformuleerd dat de persoon niet in z'n waardigheid wordt gekwetst. Duidelijke kritiek geven zonder anderen te kwetsen is een kunst die levenslange oefening vergt. Het is voor hoogbegaafde personen vaak beslissend als zij deze kunst tot levenskunst kunnen verheffen.

6. ADVIEZEN OM DE TAALVAARDIGHEID VAN JE KIND IN GOEDE BANEN TE LEIDEN

- Rem deze verbale gave niet af. Integendeel, stimuleer dit door gerichte maatregelen. Lees bijvoorbeeld geregeld iets voor op kleuterleeftijd. Als het kind al kan lezen, zorg dan voor boekjes, tijdschriften, magazines,... Nog beter is het het kind zelf te laten kiezen

in de bibliotheek. Stimuleer bibliotheekbezoek.

- Wees alert voor het gegeven dat sommige kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong op school terug kleutertaal gebruiken (imitatiegedrag!), terwijl ze thuis veel complexere en kleurrijkere taal gebruiken.
- Dring aan op precies en correct taalgebruik. Geef zelf het goede voorbeeld en kruid je taal geregeld met ongewone wendingen en minder courante woorden.
- Leer het kind goed luisteren. Een goede luisteraar kijkt de spreker aan, zit of staat rechtop, zit niet tussendoor te wriemelen of te prutsen. Een goede luisteraar laat z'n aandacht blijken door te knikken, uit z'n gelaatsuitdrukking blijkt voortdurend dat hij scherp volgt, nu en dan plaatst hij een woord van verbazing, van appreciatie, bevestiging enz.
- Bouw momenten van rust in. Las 'stille' momenten in als iedereen in de kamer bezig is met zijn eigen werk (lezen, schrijven, kleuren,...).
- Laat je kind aansluiten bij een groep waar het wel goed klikt, waar het zich ongeremd kan uitdrukken, zonder z'n taal te moeten vereenvoudigen: een schaakclub, een vereniging voor sterrenkunde enz...

7. ADVIEZEN OM TE VOORKOMEN DAT EXTREME CREATIVITEIT ZOU ONTSPOREN

- Probeer creativiteit niet af te remmen, maar te stimuleren. Doe nooit vragen af als "stom" of "ongepast". Hiermee blus je het vuur van de creativiteit, reeds voordat er iets gesmeed kan worden.
- Stimuleer het kind om zelf z'n kamer in te richten binnen het budget van het gezin.
- Wees zelf creatief. Een deuntje op de piano, een gevleugeld woord aan tafel, een citaat, een zinspeling, een vergelijking... laat de kansen niet voorbij gaan.

- Neem het kind geregeld mee naar een kinderopera, een museum, een concert, een toneelstuk en spreek er achteraf over met je kind.
- Spoor je kind aan om deel te nemen aan de activiteiten van de tekenacademie, het conservatorium, voordracht, ballet...
- Koop creatief speelgoed. Met tangram bijvoorbeeld kan je eindeloos variëren en telkens nieuwe figuren ontdekken.
- Zorg voor verkleedkleden en waardeloos materiaal. Klei, water, verf, zand, blokjes, papier, draad, stokjes,... zijn materialen die de verbeelding sterk kunnen prikkelen. Hoe zwakker de definitie van het materiaal, hoe

dieper de verbeelding aangesproken kan worden.

Carl D'hondt, orthopedagoog, is aftredend voorzitter van BEKINA (Begaafde Kinderen en Adolescenten).

Hilde Van Rossen, psychologe, is aftredend penningmeester van BEKINA (Begaafde Kinderen en Adolescenten).

Kroniek Bekina - 27 mei 2014